

Tractatus tertius

de septē sacris ecclesie et eorū declaratiōe.

R **H** **D** **compē**
 diosam sacramētoꝝ
 noui testamēti noti-
 ciā videndū est sum-
 matim in genere. qđ
 sit sacramētū Qui-
 bus de causis insti-
 tuta sunt sacramēta. In quib⁹ consistant
 An aliqua possint iterari. Quot sunt. Et
 qualē ad vicia et ad virtutes cōtrarietate
 et ordinē habeant. Deinde de quolibet sa-
 cramēto tangendū est aliquid in speciali

**Diffinitio sacramē-
ti et eius expositio.**

Diffinitio autem sacramenti ex
 verbis magistri in. iij. sentētia
 rum elicif que est ista. Sacra-
 mentū est inuisibilis grē/visi-
 bilis forma/imaginē ipsius gerēs et causa
 exnis. Quā sic intellige. Sacramētū est
 forma/nō intrinseca quidē/ut est accidēs
 vel forma essentialis exterior. Non intri-
 seca quidē ut est forma essentialis. sed ex-
 terior ut est accēs. Visibilis sic. s. ut sicut
 visus p quolibet sensu/ ita visibile pro qđ
 liber sensibili. qđi dicat. Sacramētū est
 sensibile signū vel sensibile signatū seu fi-
 guratum. Inuisibilis grē. i. grē que nō
 videt vel nō sentit sensu exteriori. Et hoc
 dicit ad drām decoris corpis et bñdi. que
 sunt grē visibiles. Imaginē gerens. i. si-
 militudinē ipsius scz grē. Verbi grā Pro-
 prietas qđā naturalis/ cōnexa est aq̄ que
 in sacramēto baptismi/ grām repñtat iui-
 sibilem. ut puta refrigeriū qđ est in aq̄/ re-
 pñtat refrigeriū grē ab incendio fomitis
 Et vis ablutiua que est in aqua. repñtat
 ablutionē a macula originali. Sequitur
 et causa exnis scilz ipsius gratie. cōiter et lar-
 ge sumendo causam. sic scz qđ illō dicat eē
 causa alicui⁹ rei/ sine quo res ipsa nō sit. qđ
 uis sine eo fieri posset. De⁹ enī pprie et p se
 causa est remissionis pcti et collatiōis grē.
 Quia tñ hoc cōiter nō facit/ nisi ad exñti-
 am sacramēti vbi sacramētū haberi pōt
 ideo dicit cōiter/ sacramētū ipsoꝝ causa
 qđi illud sine quo hec nō fiūt. Et si obij-

ciat de corpore xpi vero/ qđ est sacramētum
 corpis mistici. ut infra dicit. qđ tñ nō est
 signū sensibile. nec forma visibilis. Dicō
 corp⁹ illud est sensibile et forma visibilis
 in annexo licz in se nō sit. licz enī in suave-
 ra et propa natura nō sit visibile aut sensi-
 bile. est tñ visibile et sensibile in forma vel
 specie panis annexi. Quā cū dicit Sacramē-
 tū est inuisibilis grē visibilis forma. intel-
 lige scilz in se vel hñs annexum visibile
 vel sensibile.

**Quibus de causis
instituta sunt sacramenta.**

Secundū magistꝝ in. iij. sentē-
 tiarū instituta sunt sacramenta
 ppter humiliationē. ppter erudi-
 tionē. ppter exercitiū. Ppter
 hūiliationē videlicz ut ppter deū subijcia-
 tur pctbz curādus creature. qđ p auersioēz
 a deo p inordinatū amorē creature subie-
 ctus est. Equū enī est ut vbi oriū peccatū
 ibi et moriat. De eruditione Propter
 eruditōem vero/ ut p ipsa exteriora sacra-
 menta/ ad aliq̄ spūalia cogitāda et consi-
 deranda erudiamur et excitemur. Excita-
 mur etenī ut aduertam⁹ p ea que exterius
 vident/ purgationē anie intrinsecā in sa-
 cramēto fieri. Si enī deus aiām curaret
 nulla exteri⁹ dū purgat vel añ vel p⁹ po-
 sita specie/ nūq̄ cogitaret rudis homo de
 aliq̄ interiori purgatione. s; p hec qđ exte-
 ri⁹ fieri videt/ instruit et excitat ad recogit-
 andū purgationē fieri interi⁹. De exer-
 citio. Propter exercitiū pō ut. s. homo in
 his exerceat. ut picula ociositatis deuiter
 qđ non referē hic ad actū sacramēti. qđ in
 plurib⁹ iterari non pōt/ s; ad actū grē sacra-
 mentalis. qđ frequēter iterādus est. Alius
 mod⁹. Vel p̄dicta fm qđsdā distingue. q. s.
 sacramēta data sunt clericis in exercitatio-
 nē sine exercitiū. Vbi ei exercitiū hñt in ip-
 sa scz sacramēta ministrādo. ut celebrādo
 penitētiās iniūgendo. infirmos yngēdo
 et tā ipos qđ sanos cōicādo et alia sacra ex-
 hibēdo. In qđ sufficiēter poterūt occu-
 pari tā sacerdotes qđ alij clerici/ qđ tenētur
 eorū esse ministri et coadiutores. Sic er-
 go data sunt ipsa sacra clericis in exercita-
 tionē. Laicis autē data sunt in eruditōz
 ut supra mōstratū est. Vtrisq̄ at tā cleri-
 cis qđ laicis data sunt in humiliatōnem.
 quia vtriq̄ sacra suscipiūt. in qđbus ppter

Compendiū theologie

deum se creature subiiciūt. cui añ immo-
derate amando p̄ra deū se subiecerūt.

In quibus consi- stunt sacramenta

Qonsistūt autē sacramēta. vt di-
cit magister in. iij. sentētiar. in
duob⁹ scz in rebus z in verbis
Et p̄ res intellige om̄ia sensibi-
lia ad sacramētū necessaria p̄ter verba. vt
aquā. oleū. linitionē. panē. vinū. impos-
sibīlēm manuū. z cetera h̄mōi. In sacro tū
in q̄ necessaria sunt p̄ter verba at̄ intellige
oīa verba necessaria ad sacramētū. siue
sint inuocatō trinitatis. siue alia q̄cunqz
verba ad ip̄m sacramētū necessaria. ¶
Unde p̄ aquā z oleū que hic q̄si causa exē-
pli ponit/intellige oēs res necessarias in
oībus sacramētis. Et p̄ nomē trinitatis
oīa verba necessaria ad sacramēta. ¶ Hoc
tamē scias q̄ nō in oībus sacramētis eq̄-
liter sunt hec duo necessaria. Pōt enī ma-
trimoniū cōtrahi nutu vel signo. q̄ succe-
dūt loco verborū vt in mutis. Potest etiā
vera penitētia sine p̄fessione z satisfactiōe
in aliquo casu haberi. Verū tamē de peni-
tētia dicūt alij q̄ tota virtus penitētie/
potest haberi sine p̄fessione z satisfactiōe
sed nō sac̄m penitētie in q̄ntū sacramen-
tū. qz sic id est. in q̄ntū penitētia est sac̄m
cōtrito p̄fessio z satisfactio ad esse suū exi-
gunt/vt p̄tes sue integrales. Et sic in ca-
su p̄dictō habet virtus sacram̄ti/sed nō
sacramētū in q̄ntū sacramētū. Vñ si ho-
mo sic p̄tritus sine p̄fessione z satisfactiōe
decederet /et ex post resuscitaret/ ipse tene-
ret ad p̄fessionē z satisfactionem.

In quib⁹ differūt sacramenta noue legis a sacramentis ve- teris legis.

Hic notandū venit q̄liter z in q̄-
bus differāt sacramēta noue le-
gis/a sacramētis veteris testa-
mētī. Et fm̄ aug. tota differētia
est timor z amor. qz veteres sua sacramē-
ta adimplebāt timore. nos vero sacramē-
ta euāgelica ex amore. Et ad litterā datio
veteris legis tota fuit in timore z igne et
fumo. z alijs terribilitatib⁹/sed nouā lex
tota in benignitate z gratia. ¶ Hugo de
sancto victore inter sac̄a noue legis z sa-
cramēta veteris legis ponit triplicē dīz

Prima est q̄ nostra sac̄a sunt immedia-
te signa gratie/sed illa non sic immediate
sunt signa gratie sicut n̄a. Sc̄da differē-
tia est q̄ nostra sac̄a sunt signa z cause/il-
la p̄o sunt signa tm̄. Tercia differētia est
q̄ illa sacramēta veteris legis tm̄ promit-
tunt gratiā quā non continēt/nostra au-
tem dant gratiā quam continēt

Quot modis sacra- menta iterentur

Tribus autē modis dicit sacra-
mentū iterari. ¶ Uno modo ex
p̄te efficiētis v̄rpote conferētis
Et sic om̄e sacramētū est itera-
bile qm̄ idem ep̄s freq̄nter confirmat/ fre-
quēter ordiat/ idē etiā sacerdos freq̄nter
baptizat/ p̄secrat corp⁹ xp̄i z huiusmodi
¶ Alio modo dicit sacramētū iterari re-
spectu suscipiētis/vt cū ab eodē idē sacra-
mentū non nūero/sed specie suscipit Et
hec iteratio est in q̄busdā sacramētis/z in
q̄busdā non Sūt enī aliqua sacramēta
instituta in remediū maloz que freq̄nter
p̄sone accidere solēt/z in q̄b⁹ non imp̄mi-
tur character sic penitētia i remediū morta-
liū actuū/z eucharistia in remediū venia-
liū/z extrema vinctio in remediū vroz qz
z etiā corp̄alis morbi. Et hec sacramenta
sicut mala in quoz remediū instituta sunt
freq̄nter accidūt/ita frequēter p̄ferri z ite-
rari p̄nt Sunt z alia sacramēta in q̄bus
imp̄mit character/z hec sacramēta prop̄
dignitatē characteris quē sic imp̄mūt q̄
semel imp̄ssus indelebilis est/iterari non
p̄nt ¶ Tertio modo iterari d̄z sacra-
mentū sic/scz p̄ eadē forma verborū nūero su-
p̄ eandē materiā nūero ad eandē sc̄tificā-
dā proferat Et isto modo nullū sacramē-
tum iterat/qz sic verba sanctifica seu sc̄ti-
ficātia viderētur insufficiētis efficacie re-
spectu sc̄tificatiōis illi⁹ materie. ¶ Q̄ si obij-
cias de extrema vinctioe in q̄ videt eadē
forma verborū iterari sup̄ eundē infirmū
Dic q̄ non iterat illa forma verborū sup̄
eundem infirmū nisi se aliter habentē/et
sic alteratum/hoc est nisi alia ei infirmi-
tas numero sup̄ueniat/vel eiusdem infir-
mitatis magna fiat immutatio/z sic pro-
p̄rie non videtur sup̄ eundem fieri.

Assignatio numeri sacramentoz fm̄ septē virtutes

DE numero sacramentorum scilicet dicitur est quod septem sunt. scilicet baptisimus confirmatio. eucharistia. penitentia. extrema unctio. ordo. matrimonium. que continentur in hoc versu Abluo firmo cibo piget yngit. et ordinat yroz. Que conuenienter septem assignantur secundum septem virtutes. ut videlicet baptisimus sit sacramentum fidei. In ipso enim incipit ipsa fides. Extrema unctio sit sacramentum spei. Qui enim inungitur sperat specialiter de meritis. ecclesie et de misericordia dei. Eucharistia sit sacramentum charitatis. Unde hilarius. lib. viij. de trinitate dicit sacramentum esse amoris. Confirmatio sit sacramentum fortitudinis. que necessaria est ad pugnam spirituale ad quam quis confirmatur. Penitentia sit sacramentum iusticie propter satisfactorem. in qua unicusque redde re debet. quod suum est. Ordo sit sacramentum prudentie propter clauem scientie que confertur ordinato. Matrimonium sit sacramentum temperantie. eo quod libido in illo sacramento honestate excipitur nuptiarum. Alia assignatio per contrarietatem ad septem peccata capitalia. Potest et aliter numerus ipsorum sacramentorum accipi secundum contrarietatem quam habent ad vicia capitalia. Videlicet baptisimus sit contra superbiam. eo quod homo ibi se maxime humiliat. et munissimo elemento scilicet aque. Eucharistia contra inuidiam que contrariatur charitati. et ita eucharistie que est sacramentum amoris. Confirmatio contra acediam. eo quod homo confirmatur ut fortis efficiatur in spiritualibus in quibus de liber est acediosus. Extrema unctio contra iram. Ira enim tumere facit. et tumor mitigatio est ab unctio. Ordo contra auariciam quia ordinari deum esse suam portionem profitentur. non aliquid mundanum. Unde in susceptione clericatus que omnium incipit est ordinum dicit illud psalmus. Dominus pars hereditatis mee etc. Penitentia contra gulam. quia inducit abstinentiam et carnis maceracionem. Matrimonium contra luxuriam ubi turpis voluptas honestate excipitur nuptiarum.

Particularis declaratio sacrorum. Et primo de baptisimo

Dicitur hec accedendum est ad ipsorum sacramentorum declarationem. et primo de baptisimo. Ubi primo videndum est quod sit. scilicet quid sit nomine et ratione. Quot modis sit seu quatuorplex est. Que sit propria eius materia. Que sit eius

propria forma. Quis sit eius effectus. Quis minister. Que conditiones accedentium ad baptismum. De patrinis. et quod est eorum officium

Quid sit baptismus

nomine et ratione.

Uides autem baptismus que ad nomen idem esse quod lauacrum sic baptisare idem est quod lauare. Unde glosa ceteri. iij. Baptisimus et lauacrum sunt eiusdem rei nomen. sed unum latinum est. alter grecum. Sic ergo baptismus dum generaliter sumitur idem est quod lauacrum. Specialiter vero aliqui ipsam designat sacramentum. Aliqui autem ipsam actionem. scilicet ipsam lotionem. Unde dicitur baptismus iohannis. id est ablutio que abluerebat iohannes. Aliqui vero designat ipsam passionem seu susceptionem lotionis. Unde marci. vij. Relinquentes enim mandatum dei tenentes traditiones hominum. baptismata viceo rui. et calicem. id est quibus lauatur viceo rui. et calices. Aliqui autem non solum designat ablutionem sacramentalem. ut cum dicitur baptismus est tinctio ut in subiuncta diffinitione exprimitur. Unde baptismus ab augustinus sic diffinitur. Baptisimus est tinctio in aqua. verbo vite sanctificata. Et intellige tinctionem passiuam scilicet qua intingitur baptisatus. sicut vult magister in sententiis et multi alij. Et si obijciatur quod baptismus manet in baptisato. tinctio autem illa transit. que ut videtur non potest dici baptismus. Rnde quod quis tinctio illa in se transire videatur. manet tamen in suo effectu. scilicet in caractere quem impmit. qui quidem indelibilis est. et ideo non omnino transit illa tinctio cum in suo effectu maneat. Et in dicta diffinitione dum dicitur tinctio supple facta in aqua verbo vite sanctificata. id est in aqua que per verbum vite. id est per invocationem sancte trinitatis sanctificata est.

Quotuplex sit baptismus

Est autem triplex baptismus. scilicet fluminis flammis et sanguinis. Baptisimus quod est fluminis est que fit in aqua secundum modum ecclesie consuetum. Qui omnino a culpa liberat. scilicet peccati actualis. si ipsam inuenerit sicut in adultis. que originalis sicut in puulis qui tantum originale culpam habent. Liberat etiam a pena debita. Insuper impmit caracterem. Baptisimus flammis est cum quis bene fidem. volens

Compendiū theologie

baptisari/caret baptismo aque/non qdē p negligentia vel cōtemptū/sed ppter im-
potentiā/qz. s. habere nō potest. Ubi de-
fectū supplet gratia spūs sancti. Et ista li-
berat a culpa z pena debita. **B**aptism⁹
sanguinis est vt in martirib⁹. qui nō va-
lentes habere baptismū aque/propō san-
guine baptisant. vel poti⁹ merito p̄ciosis-
simi sanguinis in cruce effusi. Et hic si-
militer liberat a pena z culpa. **I**sti duo
vltimi modi/errenso nomie dicunt baptis-
mi. quia quis ad euacuatiōem culpe z pe-
ne suppleat locū baptismi flumis/sed tñ
nō imprimūt caracterē. **U**n̄ extat opinio
q̄ si cōtingeret aliquē taliū sic baptisato-
rū resuscitari/teneretur denuo baptisari
baptismo aque. **N**ec tunc diceret baptis-
mus iterari qz nō eadē species iteraretur.

Que sit propria materia in sacramento baptismi.

Propria materia in sacramēto
baptismi/est sola aqua. eo q̄ vt
dicit magister in. iij. sententia
rū hoc sacramētū tāctū in aqua
celebrat. Cuius cause z rōes sunt multe z
assignari p̄t. **U**na qz aqua vim refri-
gerandi habet z abluendi. Et ideo signat
grām abluentē culpē maculā/z refrigerā-
tem in cendū/qd̄ est in estu somitis z cō-
cupiscētiē. q̄ duo sunt principales effect⁹
baptismi. Et id̄ ad designatiōē hui⁹ du-
plicis gr̄e/fit in aqua. **S**ecūda causa ē
q̄munitas hui⁹ elemētī z facilitas h̄ndi-
quia nullus etiā inopū phibet ab aqua.
Et id̄ qz sacramētū necessitatis est/fit
in cōissimo elemēto. vt nullus a suscipiē-
do excuset. **T**ertia causa est q̄munitas
z facilitas aquā i nueniēdi. quia vbiqz est
z in omni pre mūdi inuenit. vbi habitāt
homies. Et hoc itez̄ competit huic sacro-
sic generalit̄ necessario. **Q**uarta causa ē
qz non vinū vl̄ oleū sed aqua de latere sal-
uatoris fluxit. vbi fm̄ quosdā iniriū sum-
psit hoc sacramētū. **Q**uinta causa est
qz spūs sanctus viuificās primo sup aquas
apparuit. **U**n̄ Bēn. i. Spūs dñi ferebat
sup aquas. **S**exta cā est qz saluator no-
ster in riuis iordanis sua mundissima ac
sanctissima carne hoc elemētū tetigit dās
ei vtutē vt spiritiferas aras facere possit
vt dicit Chryso. **S**ed nūquid in quo-
libet aqueo liceat baptisare. **N**unqd̄ pri-

mo in aqua marina que non videt̄ aqua
simplex qz habet immixtū adustū trestre
ob quā causam est falsa. **I**te nūqd̄ in bro-
dio vel ceruisia vel medone. **I**te nūqd̄
in aqua calida vt in balneo. **C**irca hec
ab aliq̄bus sic distinguitur/quia vel illa
qm̄mixtio aq̄ tollit speciē z p̄rietatē elemē-
ti/z ipm̄ trahit in aliā spēm aut non. **S**i
aut tollit/tunc in illa qm̄mixtione non po-
test fieri baptismus/sicut nec in medone.
nec in ceruisia. nec in lixiuio z yrina. nec
in aqua quā alchimiste faciūt ad mutan-
da metalla. que vehemētissimā vim habz
purgandi z dissoluēdi. **S**i autē non tol-
lit p̄rietates z spēm aque. qui ipsa aqua
remaneat in virtute refrigerādi z abluēdi
et non dissoluēdi ad modū aquarū acura-
rum. tūc in illis potest fieri baptism⁹. vñ
in mari z in aq̄s turbidis/potest fieri ba-
ptismus. z etiā in brodio si non sit remo-
tū z alteratū in specie elemēti p̄ illud qd̄
coctū est in eo. **U**n̄ adhuc querit̄ vtrū
in aqua calida sicut in balneo possit fieri
baptismus. **C**onstat q̄ sic. eo q̄ illa aqua
p̄ accidentalē caliditatē/nō amisit suā na-
turalem frigiditatē. q̄nimo p̄sultius face-
rent sacerdotes/vt dicit aliqui si in tem-
pe frigido facerent aquā pro baptisando.
calescere quia aliquādo puuli baptisandi.
adeo frigore aque penetrant. q̄ inde con-
trahūt mortales infirmitates z moriunt̄.

De forma prescri- pta sacramenti baptismi.

Forma p̄scripta huius sacra-
menti dicendū est quid sit quo-
ad verba proferēda. **Q**uo ad i-
mersiones faciendas. **Q**uo ad
quedā preparatoria que de huius sunt so-
lennitate sacramenti.

De forma sacramē

Huius baptismi quo ad verba.
Prima aut̄ verborū talis ē. **E**go
baptiso te in nomie patris z fi-
lij z spūs sancti. **U**bi nota q̄ hoc
p̄nomē ego fm̄ oēs fere doctores etiā de-
cretistas/n̄ ē de necessitate sacri. z p̄t omitti
sū maḡ culpa. turt̄ ē tñ apponere. s̄z reliq̄.

verba sunt de forma quo ad necessitatem adeo qd si aliquid eorū omittatur non fiat baptisimus. **¶** Qd autē apostoli baptisauerūt in nomine xp̄i et nō expresse inuocādo trinitatē triplecā assignatur. Una qz illo tempe odiosum erat illud nomē salutare. et iō vt homies vidētes sp̄m visibiliter ad eius inuocatōem descēdere/magis illud nomē reuererētur/cautū fuit ad tēpus apud eos donec illud nomē ampli⁹ publicaretur ipō inuocato baptisare. Alia causa fuit significatio noīs. que implicite exprimit trinitatē. qz in hoc noīe xp̄s q̄ interpretatur vnctus/intelligitur vnctus patris vnctus fili⁹. vnctio sp̄s sanctus. Tertia causa fuit reuelatio diuina eis facta. que licet nō legatur. nō putatur tamē apostolos h̄presumpsisse nisi sp̄itus sancti instinctu et iussione monerētur. **¶** Sed qd si modo in oīe xp̄i baptisaretur. Dicūt quidā magistri doctoz/ qd nō debet in nomine xp̄i baptisari. si tamē baptisatū fuerit valet baptisim⁹. Ambro. Hugo de sancto vic. lib. de sacramētis. Et magister in li. iij. sentētiarum vidētur idem sentire. et etiā moderno rū aliqui. **¶** Alij quidā licet pauci quos viderim sentiūt cōtrariū. eo qd fm ipsos nō fit baptisimus his diebus nisi p̄ inuocandem trinitatē explicite. **¶** Sed qd si ex turbatione animi vna tantū p̄sona noīa retur. vt si diceretur solū baptisō te in nomine patris. Itē quid si fiat aliqua trāspōsitiō aliquaz dictionū. vt baptisō te in nomine filij et patris. et. Item quid si fiat appōsitiō aliaz dictionum. vt baptisō te in nomine patris et beate marie. Itē quid si in platione verborū fiat aliqua interpositiō. vt pura baptisō te in nomine patris et interponatur. veni huc vel porta salz huiusmodi. et postea dicatur et filij. et. Quid si fiat corruptiō verborū. vt baptisō te in noīe patris et filia et huiusmodi. **¶** Responso in primo casu hugo de sancto victore baptisatū dicit. Aut ei. Vides ergo qualr in fide trinitas solo p̄re et filio nūcupato plenum fit baptisimatis sacramētū. Alij volūt qd nō sit baptisim⁹ sicut plene vult huguelin⁹ in apparatu suo sup decretales. Magister etiā albertus idē dicit. et plene cōtradicit in libro sentētiarū in hac pte. vbi p̄ vnus p̄sone nomen intelligi dicit trinitatē. in quo noīe apostoli baptisauerūt ratōne iam dicta. s. qd cuiuslibet istoꝝ

trū nominū significatio implicite exprimit trinitatē. **¶** In secūdo casu cū fit aliqua trāspōsitiō dictionū fm huguelinū. et fm aliquos modernoz magistroꝝ / q̄ volūt qd ipse ordo verborū sit de forma baptisimi nō est baptisatū. Alij dicūt qd peccat qui trāspōnit. tamē si nihil aliud faciat nisi trāspōsitiōem/ nec intēdit deridere vel heresim inducere baptisatū est. quod ego meli⁹ credo. **¶** In tertio casu. s. cū aliquid appōnit distinguūt aliq. qz aut appōnit aliquid nō corruptū. vt patz in exēplo supius posito vbi addit. et brē marie. Et tunc dicūt esse peccatū in appōsitiōe. sed qd baptisatū est. Aut appōnit aliquid corruptū vt si dicat. Nō baptisō te in nomine patris. et. et diaboli. Et tunc dicūt nō esse baptisatū nec aliqd fieri. **¶** Et eodē modo in quarto casu cū fit interpositiō aliqua. maxime si casuyl aliqua necessitate aliqd interponat qd nō corruptit. vt patz in dicto exēplo. Et istā opiniōne videt p̄firmare augu. in de vnico baptisimo lib. vi. Alij volūt qd in isto quarto casu nō sit baptisatū maxime in t̄posito aliquo qd fit p̄ter vel cōtra formā. **¶** In vltimo casu dicit qd si dicatur corrupte verba et ignorātiā vel impotētiā recte sonādi. tamē nō intendat baptisans heresim seq̄ vel inducere. baptisatū est. Secus tamē esset si fieret corruptiō in p̄ncipio dictionis. qz corruptiō in p̄ncipio dictionis variat et auferit signatū ipsius dictionis. nec sic est dū corruptiō fit in fine. Unde verbi grā. Iste dictiones sortes sortis sorte eandē p̄sonā signant et representant. nō sic autē iste dictiones sortes et mortes. Et ideo dicūt qd corruptiō in p̄ncipio dictionis tollit formā baptisimi. nō autem corruptiō in fine.

De forma baptis

Hmi quo ad immersiones. **¶** Prima autē baptisimi quoad immersionē hec est. vt accipiat puer per latera. facie eius versa. capite etiam ad orientē verso. et mergat. et simul mergēdo dicat. Ego te baptisō in nomine patris. Secundo capite ad aquilonē verso dicat et filij. Tertio capite ad austrū verso dicat et sp̄itus sancti. Et sic pedibus semp versus orientē tentis formeꝝ crux xp̄i in cui⁹

Compendiū theologie

morte baptisamur. Hoc tamē scito q̄ si prima meriōe omnia verba pferant̄ completū est sacramentū. et pfecte baptisatū. **S**ed qd si moriat̄ puer in prima meriōe patre nomiato. vel in secūda patre z filio nomiatis: credit̄ q̄ baptisatus sit plene / quia tūc summ⁹ sacerdos supplet qd̄ minister supplere nō potuit. Idem dicit̄ si sacerdos vel quicūq; baptisans vna meriōe facta vel vna psona nominata moriat̄. **S**ed qd si fiat meriōe nihil dicendo p̄ turbatōe / vel ignoratiā vel si mutus sit qui baptisat: Dicit̄ ab oībus q̄ nihil tūc fit. cum ipsa trinitas nec explicite vel implicite nomiēt. **S**ed quid si nō assit tantū de aqua vt infans ex toto mergi possit: Dic q̄ tūc illud quod est principalior ps vtpote caput / vel mergat̄ vel aqua pfundat̄. Si enī vna extremitatū / vtpote manus vel pes immergat̄. dicunt quidā q̄ nō baptisatū est. Aliqui alij de cretiste dicūt. q̄ si aqua in quacūq; parte corporis cadat baptisatū est. Et ponunt argumentū p simile. Sicut sufficit possidere ptem agri ad hoc vt quis totū possidere videat̄. dū tamē eius sit animi vt totum possidere intēdat. Idem sentiūt quidam de his qui nō totalr egressi sunt vterum maternū. videlicet q̄ si principalior ps egressa fuerit poterit baptisari. Quod vtrum verū sit nescio. p̄sertim cū oporteat quēlibet nasci ad hoc vt renascatur.

De Forma aliquorum que sunt de solēnitate baptismi.

Hoc autē que seruari debet in baptismo que cōcernit aliqua que sunt de solēnitate baptismi in his constat. Et pmo scilicet cathēzizēt̄ baptisand⁹. **C**irca qd̄ multa diuersimode fiūt fm diuersas consuetudines ecclesiaz. Sed vt frequētius primo eruffiat̄ vt virtus demonis exterior expellatur. **S**ecūdo signū crucis sit ei in pectore z fronte. vt diabolus se cognoscat pelli ab illo tam in occulto cordis q̄ in ap̄to cōfessionis. **T**ertio accipiat sal in ore / vt sapor sapiētiē pparetur. et fetor fomitis restringat̄. **D**einde sit linitio aurīū z nariū cū spūto / vt discretōem fidei habeat z grām que p saluā a capite descēdentē signat̄ / vt scz sensus eius quo ad doctrinā fidei in auditu / z discretio in

naribus significata / apiantur xp̄o. **D**einde fit inunctio in pectore. propt̄ cor dō prebandū / et in spatulis vt fortitudinem accipiat ad portandū onus dñi. **P**ost baptismū autē fit inunctio crismatis in vertice / vt appareat mens imputribilis deo / vel vt spiritui xp̄i p̄cipando / merito deinceps xp̄ianus appellaret̄ / heres iā regni effectus. **D**einde fit vestitio veste cādidiſſima / in signū innocētiē / q̄ accipit̄ in baptismo z glorie quā expectat in resurrectione. **T**andē cere⁹ accēsus sibi ponit̄ in manu / vt sic luceat vita eius coram hominib⁹ / vt glorificet̄ pat̄ qui in celis est. **E**t si adest episcopus confirmet̄. **E**t si adult⁹ est / dat̄ ei eucharistia post confirmatōnem.

Quis sit effect⁹ sacramenti baptismi

Quis autē sit effectus baptismi liquet ex doctrina magistrorū qui ponūt triplicē eius effectū. **P**rimus effect⁹ est omnimoda euacuatio culpe original̄ in puulis / et tā originalis q̄ actualis in adultis / p̄ter exteriorē penitentiā. **S**ecūdus est debilitatio fomitis. **T**ertius est collatio gratie.

Quis sit idoneus

minister sacramenti baptismi.

Minister autē in hoc sacramēto quo ad deū z eccliaz / est habēs ordinē sacerdotale iurisdictionis z laudabilē vitā. **T**pe tamē necessitatē vel esse pōt quilibet nec sexū virilem nec ordinē / nec iurisdictionem hñs. nec laudabilē vitā imo etiā vetula. **L**argissīma etenī pietas dei qui neminē vult p̄ire sicut ad hoc sacramentū tam necessariū / prouidit cōmunē materiā que ab oībus potest haberī / vbiq; inueniri. ita etiā in casu necessitatis de generali mīstro prouidit / voluitq; vt ip̄⁹ necessitatis tpe quilibet aliū possit baptisare. **U**n̄ q̄uis talis nō habeat p̄atem ex ordīe / habz tamen p̄atem et tempe. **S**ed nunqd̄ licet aliquē in necessitate a sacerdote symonia ce recipere baptismū / maxime cū aquā ad se vel puulū suū baptisandū aliter habere non possit nisi eam emat: **I**tem nunqd̄ ebrius q̄ iā amisit vsū lingue possit baptisare: **I**te nunqd̄ heretic⁹ p̄t baptisare:

Nunquid potest vnus duos baptizare di-
 cendo. Ego baptizo vos. &c. Et e converso
 plures vnū dicēdo. Hos baptizam⁹ te &c.
 Item potest ne aliquis in vltima necessitate
 cū nō est ali⁹ p̄n̄ baptizare seipm̄. Itē qd
 si iocose vel ioculatorie q̄s aliquē bapti-
 set. nunquid baptizat⁹ est. ¶ R̄ndē in p̄rio
 casu fm̄ quosdā. ¶ Si sacerdos nō vult te
 baptizare vel puulū nisi des preciiū/non
 dabis. s; hoc facies q; si sacerdos p̄ns nō
 esset factur⁹ esset. eo q; nullo modo faci-
 enda sunt mala vt eueniāt bona. S; plu-
 res ali; dicūt q; in dicto casu possit ab eo
 baptizari. eo q; q̄rens baptismū/ nō emit
 aquā nō emit actū baptismi. sed tēpe ne-
 cessitatis p̄t redimere vexationē sui iuris
 & pro se si ipse baptizand⁹ est/ & p̄ puulo si
 quē habeat baptizandū. Et tūc nō fiunt
 mala vt eueniāt bona. nec cōmittit symo-
 uia et p̄te querētis baptismū. nec etiā cō-
 mittit se discrimini p̄ salute suā vel alteri-
 us. ¶ In secūdo casu scilz in ebriū. aut in
 tali ebriū suffocat om̄ino rō. aut nō suffo-
 cat. sed tm̄ patit impedimētū lingue. Si
 autē om̄ino suffocat ratio. dicit q; bapti-
 zare nō potest. Si autē impedimētū tantū
 lingue patit/habet q; discretōem/pōt ni-
 ti ad formandū dictiōes cū studio. Vñ si
 nō assit ali⁹. p̄t talis baptizare. Sed si
 nullā posset dictiōem exp̄mere/sectis eēt.
 Sed nō videt q; ebrietas q; nō ligat ratio-
 nem/tm̄ impedimētū p̄stet vt cū dilige-
 ti studio nō posset exp̄mere verbū. ¶ In
 tertio casu. s. de heretico dicit q; heretic⁹ ba-
 ptizans in forma heretica nō baptizat. s; heretic⁹
 baptizans in forma ecclie. dūmo-
 do habeat intentionē baptizandi bapti-
 zat in fide ecclie. & baptizat⁹ est. Et ponit
 de hoc aug. cōtra donatū hereticū p̄ueni-
 ens exēplū. Quia sicut Jacob semē b̄ndi-
 ctū/nō tm̄ genuit p̄ vterz liberaz. sed etiā
 p̄ vterz ancillaz. ita x̄ps nō tm̄ sp̄ualiter
 regenerat ministerio fidelīū/ sed etiā mi-
 nisterio infidelīū. eo q; actus su⁹ sit nō ho-
 minis. ¶ In quarto casu dicit q; vnus pōt
 tot baptizare quot pōt simul mergere vel
 p̄fundere p̄ necessitate. Dico q; p̄ter neces-
 sitatē nullatenus est hoc faciendū. nec est
 ly te in tali casu de necessitate forme. quia
 dñs tradens formā baptizandi dixit eos.
 cui tantū p̄sonat vos quantū te. Sed se-
 cus est si duo baptisent vnū/ dicēdo ba-
 ptizam⁹ te. quia fm̄ huguelinū in appa-

ratu suo sup decret. nō est baptizatus. S; si
 plures simul mergant p̄uez proferētes
 singuli formā ecclesiasticā/ego baptizo
 te. &c. cōfertur baptismus. Nec est iteratū
 sacramentū p̄pter illā verboz iteratiōem
 seu multiplicatiōem vt dicit. nisi cū hoc
 etiā iteraret⁹ &mersio siml. ¶ Sed esto q;
 duo sint baptizantes aliquē. quoz vnus
 sit m̄cus & dicat verba. & alius mutus &
 mergat p̄uez. nūquid est baptizat⁹. Dicit
 q; nō. q; in omni sac̄o h̄ntē p̄scriptam
 formā/illud qd solēnitatis est b̄n̄ diuidit
 sed illd quod est necessitatis nequaqs. Et
 ideo q; vtrūq; scz formā verboz & mersio
 sunt de necessitate sac̄i/ diuidi non p̄nt.
 vnde nō est baptizatus. ¶ In quinto ca-
 su scz vtrūq; aliq; possit seipsum baptizare.
 Scdm̄ canones p̄stat q; nō. & forte iō q;
 sub hac spē possit nimis differri bapti-
 mus. eo q; qñ veller posset seipm̄ baptiza-
 re. In sup sicut cōtra naturā est q; quis se
 ipm̄ generet. ita contra ratiōem videt esse
 q; quis seipm̄ possit regenerare. Verū/
 tamē si desideret baptismū. & nō sit ali⁹
 qui seipm̄ possit baptizare. si in illo statu
 moreret⁹/saluaret. eo q; esset baptizat⁹ ba-
 ptismo fluminis. qui supplet in necessita-
 te baptismū fluminis. ¶ In vltimo casu
 dicit q; si iocose cū intentōe tamē faciēdi qd
 facit ecclia/sup nō baptizatū p̄ferat verbo-
 rum formā/mergēdo in aquā. ipso tūc v̄l
 ante nō reclamāte baptizat⁹ est. q; tūc nō
 totū fuit iocosum vel ioculatoriū. eo q; in-
 tentio faciēdi qd facit ecclia/ ioculatoria
 nō fuit. Si autē totū fuit ioculatoriū vel
 ipse reclamasset. tūc nihil fieret. Et ponit
 iurispiti exemplū p̄ simile in stipulatiōe.
 Nam cū ludendo dicitur hec verba spō-
 des. spondeo. nō inducitur obligatio.

De qualitatib⁹ seu S

conditionib⁹ accedentiū ad baptismum.

Nunc dicendū est de cōditiōi-
 bus accedentiū ad baptismum.
 Et primo querit deficite accedē-
 te vtrū baptismū recipiat. Item
 vtrū dormientes possint baptizari. Item
 an amētes. Itē an inuiri. ¶ Ad primū dicit
 q; figus suscipit baptismi sacramētū. sed
 non rem sacramēti vel effectū. eo q; ponat
 obicem spiritui sancto. & gratie sacramē-
 tali. Vult enī aliquid/ quod stare nō pōt
 cum grā sac̄ali. s; cessante fictōe suscipit

effectum. Quis autē dicat fictus /z quis fictus recipiat caracterē /z q̄s nō. Dic in effectu post Raymundū in summa q̄ ille fictus qui se simulat velle suscipere baptis- mū /z omnino suscipere nō intendit. nō reci- pit sacramentū nec rē sacramēti. Sed qui exeri⁹ suscipiēs /se simulat interi⁹ dispo- sitū cum nō sit vel q̄ nō credit. vel q̄ in- deuotus. i. cū pposito peccādi accedit vel contēnit sacramentū id est nō reueret / ille nō suscipit rē sacramēti. i. grām. caracterē tñ suscipit. ¶ In sc̄do casu sc̄z de dormiē- tibus distinguūt. Aut q̄ ante dormitōnem habebāt voluntatē omnino cōtrariā /z re- pugnantē /z in ipsa cōtradictōe p̄stiterūt aut nō. Si sic. tūc dormientes si baptisen- tur / nihil recipiūt nec sac̄m nec rē sac̄i / vt p̄ extra de bap. c. Maiorē in fi. in an- tiq̄s. Si autē nō apparuerit talis volun- tas eoz. sed vigilātes institerint baptisa- ri. tūc si timeat de piculo / p̄nt dormiētes baptisari. ¶ Idē dicendū est de letargico /z de amentibus. De amentibus tñ distinguūt aliqui. Aut furia est p̄petua. aut non. Si sic. p̄ infantibus habēdi sunt. q̄ etsi nūq̄s voluerint baptisari. nūq̄s tamē etiā nolu- erint. q̄d sufficit ad baptismalē caracterē imprimendū. Si autē furia nō est perpe- tua. vtputa q̄n aliquis incidit in furores / vltamētiā. tūc distinguēdū est. sicut supra distinctū est de dormiētib. ¶ Ad illud autē quod querit de inuitis distinguēdū est. q̄ aut omnino ita fuerūt nolētes bap- tisari vt p̄ posse suo resisterēt /z resisterēt cū vsu rōis. quod dico p̄pter amētes. /z tales nullo modo recipiūt sacramentū. nec vt priores sunt rebaptisandi.

De patrinis et ad quid tenentur.

Postremo de patrinis tangen- dum est q̄ sint. ad quid tenentur. In cuius p̄sona respondeant. An excusent a mēdacio. ¶ So- lutio fm̄ Hugonē de sancto vict. patrinī vocant qui puulos ad baptismū offerūt vt regenerent ad vitā nouā. ¶ Et scias q̄ patrinī idonei / nō p̄nt esse infideles. cum teneant instruere puulū in fide catholica quod nō potest infidelis. ¶ Itē nec religi- ose p̄sone. p̄pter suspectā familiaritatez q̄ generat p̄ talē generalē p̄patritatē. ¶ Ad quid autē patrinī teneant. scias q̄ fm̄ au-

gusti. maxime tenent ad duo scilz monere ad virtutes. /z docere symbolū. /z orōnem dñicam. Dicit autē magister Albertus q̄ patrinī ad istā diligentiā obligant si tamē aliter nō instruatur puulū. S; q̄ p̄ntes sunt cōiter in istis circa puulos diligētes. Credo etiā /z pater n̄r / carant in ecclia. et mores p̄dicant. ac in bonis opib⁹ ostēdū- tur. in m̄gna p̄te excusant modo patrinī. Secus aut fuit in p̄mitiua ecclia. q̄ndo puuli inter infideles nutriebant. ¶ Dem q̄ patrinī in p̄sona puuloz respondēt. /z tñ valet cū ipsi patrinī dicunt credo. ac si puuli met dicerēt. sac̄m fidei patus sum suscipere. Nō vtz videt. cū non habeant obicē cōtrarie volūtatis vel dissensus. et ad credendū ista / non repiat in eis vsus liberarbitrii. Patet ergo q̄ patrinī ita p̄ puulis respondētes nō mentiūtur.

De sacramento cōfirmatōnis /z p̄tinetibus ad ip̄m.

In materia autē sacramenti cōfirmatōis videndū ē priō. Vtz istud sac̄m sit necessariū ad sa- lutē. Que sit prop̄a materia in hoc sac̄mto. Que sit p̄pria forma. Quis minister. Quis ei⁹ effectus. Quales ad cōfirmatōem accedere debēt. Et an ali- quis possit seipsum rēsentare.

An sacramentū cōfirmatōnis sit necessariū ad salutem.

Autē cōfirmatio sit necessa- ria ad salutē dubitari p̄t. Et videt q̄ sic. loquendo etiā non. quo ad esse bñ institutū. s; quo ad esse necessariū. maxime cū dicat Hugo de sancto vict. Quid p̄dest si p̄ baptismū a lapsu erigeris nisi etiā p̄ cōfirmatōez ad standū cōfirmeris. ¶ Ad q̄d dici potest q̄ vno modo loquēdi cōfirmatio necessaria est. alio modo nō. Necessitas enī duplex inuenit. quedā absoluta. /z quedā cōditō- nata. Absoluta est. q̄ illud sine quo res eē nō potest. necessariū dicat. Sic baptism⁹ necessarius est ad salutē. quia sine eo non est salus. nisi cū necessitas excluderz sacra- mentū. Sic etiā penitentia necessaria est ad salutē post lapsum in mortalē culpam. Et isto modo cōfirmatio nō est ad salutē necessaria. Alio modo dicat necessitas cō- ditionata. i. fm̄ qd vt si homo nō debeat

debilitari/necesse est bñ comedere Et isto modo dici p̄t q̄ cōfirmatio/ad salutē est necessaria. Nā ad hoc q̄ debeat vita spiritalis ⁊ salus in baptismo adeptā/robuste cōtra hostes spūales custodiri/necesse habet hoc sacramēto p̄firmari ⁊ cōfortari. Datur enī hoc sacramētū ad robur. Unde dicit hugo de sancto victo. illō qd̄ supra allegatū est. Quid p̄dest. rē. Nō qz sine cōfirmatione nō valeret baptismus ad salutē. qz hoc falsum est. sed qz frequēter in pugna spūali/ ex debilitate virtutis spūalis/ accideret etiā facilitas cadēdi. ⁊ proinde dānatio. nisi esset confirmatio.

Que sit propria materia in sacramento cōfirmationis

Materia autē huius sacramenti debita est crisma. qd̄ p̄ficitur ex oleo oliuaz. ⁊ balsamo. p̄ consecrationē ⁊ sc̄tificatōem p̄ticipis. **Rabanus de naturis rez.** Balsamus in crismatis cōfectiōe/ liquorī oliuē cōmisceri. ⁊ p̄ticipali bñdictiōe solet cōsecrari. Unde aliō oleū q̄ oleū oliuaz vt cōiter dicit. vel oleū ⁊ balsamū nō cōsecrata/nō sunt. nec esse p̄nt materia huius sacramēti. **Hec est simile de baptismo.** in quo in necessitate p̄t esse materia aq̄ nō cōsecrata. qz baptism⁹ sac̄m est necessitatis. ⁊ iō in necessitate/sine mora bñdictiōnis. cū forma ecclīastica baptisat. Cōfirmatō autē nō est sac̄m necessitatis. eo q̄ multi nō cōfirmati saluant. dūmodo cōntemp̄ sac̄i nō interueniat. Jō etiā in necessitate/oleo nō consecrato/non potest quis confirmari.

Que sit forma in sacramento cōfirmatōis.

Forma enī verborū quib⁹ vtuntur ep̄i duplex est. Et fm̄ q̄sdaz talis est. Signo te signo crucis ⁊ cōfirmo te crismate salutis in nomine patris. rē. Scdm̄ alios talis est Firmo te signo crucis ⁊ crismate salutis in noīe patris. rē. Sed prim⁹ modus generalior est. eo q̄ generali⁹ dicant̄ priora verba in p̄secratione. **Et nota cū hoc sacramētū ordinatū sit cōtra debilitatē ex fomite surgentē. q̄ nō tota purgat̄ in baptismo. sed remanet debilitas ad exercitiū. ⁊ sit duplex debilitas in nobis sc̄z in**

terior ⁊ exterior. indigem⁹ primo vt tollat̄ a nobis interior que est verecūdia noxia/cōfiteudi nomē xp̄i. q̄ tollit̄ de iure in cōsignatione ⁊ imp̄ssione crucis in fronte. in qua cōscribūt̄ vexillo summi ipatoris in quo ipse de hoste trīūphauit q̄ oēs pudorē debet euacuare. ⁊ glām sup̄inducere multiformē. Exemplū de portantib⁹ insignia regis in armis suis. Unde dicit paul⁹ ad gal. vlti. **Dibi absit gloriari nisi in cruce dñi nostri iesu xp̄i.** Ad absolutiōnē ergo hui⁹ verecūdie/ fit in cōfirmatione/cōsignatio crucis in fronte. vbi locus est verecūdie. ⁊ dicit̄ cōsigno te signo crucis. **Indigem⁹ etiā vt tollat̄ a nobis debilitas exterior. q̄ est flexibilitas seu instabilitas ad standū exteri⁹ in cōfessione noīis xp̄i/corā regib⁹ ⁊ principibus mūdi.** Ad hoc fit cōfirmatio crismate salutis. qd̄ designat ipsa inūctio. vt sicut inūctio per subintratiōnē in substantiā corp̄is ministrat ei fomentū hūoris/ ne desiccet ⁊ rigeat in pugna. ita ipsa inūctio crismatis robustos ⁊ intrepidus nos efficit ad resistendū p̄tra principes hui⁹ mūdi. hoc est p̄tra pctā ⁊ p̄tra principes tenebrarū. hoc est cōtra demones. Et ad istud robur cōferendū dicit. **Cōfirmo te crismate salutis.** **Et notandū q̄ quīs nulla forma verborū legat̄ quib⁹ cōfirmabāt apli. imo vt videt̄ Actu. viij. tm̄ vsi sunt p̄ cōfirmatōe impositiōne manū. tm̄ credūt maiores/ eos nūq̄ sine verbis nec sine materia crismatis. determinata/ p̄firmasse. Cui⁹ argumentū est q̄ in lib. de ecclīast. hierarchia beati dionysij. qui cū aplis fuit/ habetur exp̄ssum capitulū de p̄ficiēdis ⁊ in rēplo offerēdis. vbi loq̄tur de sc̄tificatōe crismatis.** **P̄nt hic multa queri ⁊ s̄lt̄ solui vt supra q̄sitū est i tractatu de baptismo.**

Quis sit minister sacramenti cōfirmatōis.

Et autē minister in hoc sac̄o solus ep̄s. cuius ratō assignat̄. Nam rē aliquā statuere vel facere minorū est. sed factā confirmat̄ est maiorū. Et ita baptisare/ oīm sacerdotū minorū est. cōfirmare vero p̄ baptismū/ maiorū est sc̄lz ep̄oz. In sup̄ res hui⁹ sacramēti/spūssanc̄ est. vel grā ei⁹ collata ad robur cōtra debilitatē ⁊ timiditātē ex fomite p̄cedentē. et iō cōueniēs q̄

Compendiū theologie

quo ad signū sacramentale ab eo qui plenitudinē prātis et vigoris habet descendat.

Si autē obijcias. si solus ep̄s hoc facere potest. aut ergo hoc habet ex ordine aut ex iurisdicōe. Si ex ordine. ergo hoc etiam poterit simplex sacerdos. quia episcopus nullū habet ordinē quē non habeat sacerdos ad min⁹. Si autē ep̄s hoc habet ex iurisdicōe. sequit̄ q̄ electus cōfirmat̄ ante cōsecratiōem oīmodā habet iurisdicōem. **T**u dic q̄ hoc sc̄z q̄ sol⁹ ep̄s potest cōfirmare nec ex ordine t̄m nec ex iurisdicōe t̄m habet. sed ex utroq̄ simul. **U**n̄ hoc annexū est officio ep̄ali. sicut cōsecratiō eccl̄iaz et ordinatio clericorū. et relatiō virginū et h̄mōi. **S**ed q̄d si aliq̄s ep̄us cōfirmet crismate. nondū baptisatū sine nondū xp̄ianum. et fiant om̄ia que eriguntur ad collatiōem hui⁹ sacramēti. nunq̄d sacramētū tale est isti nō baptisato collatum. **D**icūt fere om̄es q̄ nō. eo q̄ baptisimus sit ianua et fundamētū om̄iū sacramentorū. Et sic ubi nō nisi p̄ baptisimum pōt ad alia sacramēta iter haberi. sic nec ad alia sacramēta potest sine baptismo sup̄edificari. Sunt alij qui videntur modo contrario sentire.

Quis sit effect⁹ sacramenti confirmatiōis.

DEniq̄ effectus hui⁹ sacramēti p̄ supra dicta in pte pt̄z. **S**c̄m̄ enī Rabanū effectus hui⁹ sacri est roboratio p̄ sp̄m̄ sc̄m̄. vt sc̄z intrepide p̄dicet aliquis q̄d ipse accepit. Et dicit magister in. iij. sententiāz q̄ effectus ei⁹ est donatio sp̄m̄ sc̄m̄ ad robur sc̄lz cōtra debilitatē vel instabilitatē a fomite p̄cedētē. **S**i quis autē obuiauerit dicēs q̄ idē est effectus eucharistie. sc̄z roboratio sp̄m̄ sc̄m̄. q̄ panis cor hoīs cōfirmet. et q̄ ita sup̄fluit istud vel illud sacramētū. **D**ic q̄ vario mō est robur et effectus isti⁹ et illius sacri. q̄ effectus cōfirmatiōis est per se. effectus vero eucharistie per accēs. **U**el dic quo ad duo tenemur sc̄lz ad credendū articulos fidei firmit̄. et cōfitendū exterius audaciter. iuxta illud ad **R**ho. r. **L**orde credit ad iusticiā. ore autē cōfessio fit ad salutē. Et ideo duplici indigem⁹ roboratiōe. **U**na que int⁹ nutriat nos et cōfirmet ad credendū. et est panis vite q̄ cor

hōmīs cōfirmat. Et alia q̄ cōfortet et cōfirmet nos ad audacius cōfitendū nomē xp̄i exterius. et hec est cōfirmatio. **U**n̄ q̄ntum ad hūc respectū recte recipit eucharistia interius et cōfirmatio exterius.

De qualitate accedentiū ad sacramētū confirmatiōis.

DEqualitate accedentiū querit̄ primo q̄ etate accedere debent. **I**te an ieiuni vel pransi. q̄ de cōse. di. v. d̄. vt ieiuni veniant p̄fecte etatis et moneant̄ cōfessionē pus facere. vt mundi/donū sp̄m̄ sc̄m̄ valeat accipere. **S**ed dic q̄ vtriusq̄ etatis hoīs sc̄lz puerilis et iuuenilis simul accedere pōt. Et melius ac securi⁹ est q̄ pueri cōfirmant̄. q̄ q̄uis etas imatura. tentationes et fortes motus concupiscētie nō sentiat. p̄parant̄ t̄m ad pugnā sp̄m̄ sc̄m̄ cū xp̄i. pus tērationis aduenerit. et bonū ac securum est. semp̄ paratū esse. **D**ecretū autem illud allegatū de adultis loq̄tur. qui tenentur ad illa que tangit. **A**d aliud dicitur q̄ propter sacramēti reuerentiā decet vt ieiunus recipiat et a ieiuno cōferat̄. si tamē aliter propter raritatē et carentiā ep̄orū fiat non nocet. meli⁹ est enī etiā post prandiū cōfirmari dū potest haberi ep̄s. q̄ ipso recedente sacramēti pati dilatiōem. **S**ed nunq̄d aliq̄s ad hoc sacm̄ suscipiendum posset seipm̄ p̄ntare ep̄o. **D**icit q̄ non. q̄ cōfirmandus debet significari seu p̄ntari tanq̄ nō habēs propriā virtutē ad stādū sed indigēs vt ab alio statuatur seu stabilizetur. et ideo ab alio est p̄ntandus. **I**n fine nota q̄ cōfirmatus fin̄ morē cōmunē se debet p̄ septē dies obseruare a lotionē capitis et frōtis. p̄pter inunctiōem crismatis et dignitatē hui⁹ sacramēti. **I**n sup̄er dicit hugo de sancto vict. tāto tēpe debet cōfirmatus vnctiōem cōseruare in capite vt sc̄z caput nō lauet. quāto aduentus spiritus sancti celebrat̄. hoc est dieb⁹ septem. vt aduentū spiritus sancti ad se totidē diebus agat quot agit vn̄uersal̄ eccl̄esia aduentū spiritus sancti sup̄ ap̄los sc̄z in pentecoste. **Q**uid autē sit hic res et q̄d sacramētū. **D**ic q̄ sacramētū est ipsa cōsignatio que p̄ manus ep̄i fit in fronte cōfirmati ex crismate vt supra tactū est. sanctifico. **R**es vero sacramēti est ipsa gratie sp̄m̄ ritualis datio ad robur. contra debilitatē

seu instabilitate ex fomite procedente.

De sacramento eucharistie / et pertinentibus ad ipsum.

¶ Tertio loco se offert tractat de corpore christi seu de eucharistia. Ubi primo tagedum venit tempus institutionis eius. Que utilitas eius. In qua materia celebrat. Que in eo sit precisa forma verborum. Quis eius effectus. Deinde tanguntur aliqua de hoc corpore christi. De conditione recipientium. De conditione ministri.

De tempore institutionis sacramenti eucharistie.

¶ De sacramentum ut plures volunt in die cene plene institutum fuit et habuerunt verba consecrationis plena efficaciam a tempore illo usque nunc. quantam modo habent. Alij volunt quod tunc forma verborum perfecte tradita fuerit. sed quod virtus verborum usque ad pascha suspensa est. Unde secundum eos non potuit corpus christi confici in illo triduo eo quod verba illa virtute sua et passione. sepultura. lateris apertione. et resurrectione christi. proferunt. que omnia repugnant per signacula que in missa fiunt. Sed credo quod prior sententia verior sit. Alioquin si christus ulterius per decem annos post cenam illam vixisset / non confecissent apostoli virtute illorum verborum quod non reputat verum.

Que sit utilitas

¶ Signantur hic plures utilitates. que cause sunt quare institutum est hoc sacramentum. Est autem prima et principalis. ut sicut homo per esum ligni vitæ perdidit vitam. ita recuperet per esum ligni vite. Secunda causa prima huic est. ut hic scilicet sit aliquid nutrimentum hominis spirituale. secundum illud psalmi. panem angelorum manducauit homo. Tertia ut vni ante membra corporis christi suo capiti. Hic enim cibus conuertit cibantem in se vni quod sibi membra cibantia. Unde augustinus in libro confessionum omnium loquens sub nomine christi. Non me mutabis in te sicut cibum carnis tue sed tu mutaberis in me. Quarta causa est. ut auget meritum fidei que in hoc sacramento maxime meretur. quam causam tangit magister in. iij. sententiarum di. xij. Quinta est sub-

leuatio spei. ut recipiamus in celo sua. quo hic recipimus semetipsum. quam causam tangit Chrysostomus super iohannem. Sexta est dilatio charitatis que huius sacramenti sumptione auget. eo quod sit sacramentum amoris. ut dicit hilarius. Septima diminutio venialium sicut infra tanget. (meti.

De materia sacramenti

¶ Materia huius sacramenti non est res vna sed triplex. scilicet panis triticeus. et vinum aqua mixtum. quibus christus ea in carnem et sanguinem suum conuertendo / contulit vinum talem ut essent materia huius sacramenti. Unde alexander papa de consecratione di. ij. In sacramento / rum oblationibus que inter missarum solemniam domino offeruntur. panis tamen et vinum aqua per mixtum. in sacrificium offerantur. Unde quis non legat in euangelio. estimat tamen aqua simul cum vino in calice domini fuisse. Unde damascenus. Capiens calicem ex vino et aqua / tradidit eis dicens. bibite ex hoc omnes. Item de consecratione. di. ij. A domino admoniti et instructi sumus. ut calicem domini cum aqua mixtum / secundum quod dominus obtulit / offeramus. Sed hic plura scire oportet. An. scilicet primo deficiente aliquo istorum / conficiatur. Item an possit confici de pane siliginoso. Item an de azimo tamen. vel de aliquo modo fermentato. Item an confici poterit si vinum tam modicum fuerit. ut omnino sit ab aqua absorptum. Item an sine aqua possit quis conficere. Et quantum de aqua in calice sit apponendum. Item an panis transeat in carnem et sanguinem et animam et deitatem. et similiter vinum in hec etiam omnia. Item an aqua transeat tamen in sanguinem. vel prius transeat in vinum et deinde illud vinum in sanguinem. Item an in alio liquore liceret hoc sacramentum celebrare. Rationes. Ad primum dicitur secundum opinionem eorum qui dicunt quod in ultimo instanti. platiōis parte clausule scilicet hoc est corpus meum fit transsubstantiatio panis in carnem christi. et est ibi christus perfectus sub specie panis. Deinde. platis verbis super vinum fit ibi sanguis christi per conuersionem. et est ibi totus christus. Sed hanc inquam opinionem que probabilior apud multos habetur. dicendum est quod antequam aliquid dicatur super vinum. est facta panis transsubstantiatio in corpus christi. Alioquin deciperet ecclesia adorando illam hostiam in eleuatione. Unde quisuis vinum deesset / facta tamen esset illa transsubstantiatio

• Compendiū theologie

panis in corpus christi. Eadem ratione dicunt q̄ dictis verbis sup̄ vinū etiā absente pane/fieret sanguis christi /z totus christus esset sub specie vini. Peccaret tamen mortaliter / qui sciēter p̄termisso altero /cōsecraret. nisi forte ab infidelibus / tempe cōsecratōnis impediret. Si autem alias. z aliter defectum alicui⁹ predictorū / missa iā incepta /deprehēderet nō deberet consecrare. nisi ante platōem verborū cōsecratōnis / posset defectū caute supplere. Si autē pane consecrato /vi ab infidelibus aut alijs /vel infirmitate. vinū consecrare impediret / tūc vnus alius sacerdos /ad verba sequētia deberet incipere scilz ad ea que p̄tinēt ad cōsecratōnem sanguinis /z p̄ficere. Si vero tātum deesset aqua / dicitur q̄ omittēs grauit̄ peccaret z grauiissime si sciēter cōsecraret. conficeret tamē. Quāuis enī aqua sit de necessitate sacramenti /nō tamen adeo est de necessitate /quin tūc sine ea fieret sacramentū in specie vini. Cui⁹ ratō et hoc habet. quia si aqua vino admisceat̄ ad hoc q̄ inde cōficiatur oportet ita modicā esse vt absorbeat̄ aqua a vino vt totū sit vinū z tunc inde cōficiatur. vnde pus trāsīt aq̄ in vinum q̄s inde cōficiat̄. Quare ergo ex hoc vino non cōmixto sicut ex illo mixto cum eiusdē speciei sint / confici nō possit non video. Verū tamen decretū quoddā de consecra. distin. ij. videt̄ velle cōtrariū. vbi apparatus dicit / q̄ fm̄ aliquoz opinionē / in predicto casu nō fit consecratio.

Z In secundo casu. vtz scilicet de pane siliginoso possit confici. dicit̄ q̄ non. Si autem enī non potest baptisari nisi in aqua. immo mersione facta in vino ceteris etiā omnibus alijs rite seruatis. nō est baptisatum. Sic propter institutōem primariā huius sacram̄ti / que statuit fieri in pane triticeo / nō potest cōfici de pane alio. Sz quid si tritico fuerit siligo admixta. Dic q̄ dūmodo maior ps sit frumentū / sufficit. Et dico maiorē p̄tem in quantitate et virtute. vt scilicet a frumēto absorbeat̄ quicqd̄ est ibi de nō frumento. alioquin nō esset panis triticeus. z p̄inde in eo cōfici non posset.

In tertio casu quando scilz conficit̄ de pane fermentato sicut conficiūt greci. dicunt fere om̄es / q̄ non sine graui peccato p̄ficiūt de fermentato. Quia tamen fermēti admixtio /speciem z virtu-

tem fermenti siue panis triticeī non destruit / dicunt q̄ si conficit̄ de fermentato / q̄ cōsecratum est. Et ponunt ecēplum de baptisimo. qui debet fieri in pura aqua. et tamen fm̄ eos si aliqd̄ de alio liquore admisceat̄ / quod possit ab aqua omnino absorberi. z ita aliquis baptisatus fuerit. q̄ vere baptisatus est. eo q̄ adhuc remaneat aqua in specie z virtute sua. Secundum tamen Huguelinū in apparatu suo. qui de fermentato conficit̄ nihil agit. Prior tamē opinio est probabilior.

In quarto casu dicit̄ a magnis. q̄ ex quo tam modicum apponitur de vino / vt omnino ab aqua absorbeat̄. cum aqua tūc magis colorata dici debeat z sit q̄s vinum / et de aq̄ confici non possit / p̄ consequēs nec de tali mixtura confici poterit. Unde fm̄ istorum opinionē / illi nō conficiūt qui panum lineū in vino intinctum / per totum annū cōseruant / z in tempe sacrificij / particulam eius in aqua calicis abluūt. vt legitur de consecra. distinct. secūda. ca. Cū omne. Opinio quorundā decretistarum tenet cōtrariū scilz q̄ conficiat̄ cum vino ab aqua absorpto. sicut recitat magister Bal. in summa.

Quoad quintum vero / scilz an sine aqua possit confici. et quātum sit apponendū de aqua patet p̄ antedicta respōdendo ad primum / et ad hoc precedens. scilicet q̄ tam modicū vt a vino absorberi possit.

Ad sextum autē in quo querit̄ an panis trāseat in carnem sanguinē. animā. et deitatem. z similiter vinum. Dicēdū q̄ totus christus est sub vtraq̄ specie. sed tamen tantū panis trāsīt in carnem christi z vinū in sanguinem. Sed quia totus christus inseparabilis est ideo sub specie panis est caro p̄ conuersionem et transsubstantiatōem. z sanguis et anima z deitas p̄ cōcomitantiā. eo q̄ caro eius sine sanguine anima z deitate nūq̄ sit. virtute enim verborū est principaliter ibi caro z consequēter cetera om̄ia xp̄i. Unde christus totus est ibi verborū virtute. sed tamen caro principaliter z cetera consequēter. Et sub specie vini tātum est sanguis christi p̄ conuersionē z transsubstantiatōem. reliqua autē christi om̄ia p̄ cōcomitantiā.

Ad septimū vero quo querit̄ an aqua transeat in sanguinem vt tantum in vinū. dupliciter respondet̄ fm̄ duplicem opinionē. Ponit enim quedā

opinio q̄ aqua non transeat in sanguinē christi verum. sed tantū est ibi ad signifi-
candum populū s̄m q̄ dicit̄ de consecra-
disti. ij. ca. Lumōmē. Lum in calice chri-
sti aqua vino misceat̄ christo populus ad-
unat̄ id est adunari signatur̄. Illa opinio
cui magis credere possum/ponit q̄ aqua
transit in sanguinē. sed hoc cum pus est a
vino absorpta ⁊ ita verum est quodāmo-
do q̄ aqua nō transit in sanguinē scilicet
immediate. quia nō transit nisi prius sit
absorpta a vino ⁊ quasi facta vinū. et sic
nō contradicit̄ priori opinioni. **Ad vl-**
timū scilicet an de aliquo alio liquore lice-
ret conficere. Dic q̄ nō. Sed nūquid con-
fici possit in agresta? Item nūquid de ace-
to? Ad primū istorum dic q̄ nō. nisi tūc
cum visibiliter in ipso aspectu incepit vi-
num apparere. ⁊ gustus iudicet vinū esse
vel vini saporem habere. Ad secūduz isto-
rum dicēdum. q̄ si acetū fuit de vino. tūc
potest de eo confici. aliter nō. quibus ego
non credo. eo q̄ (vt vult philosophus in
metaphisica sua) acetū non est vinū. neq̄
potest fieri vinū. ⁊ ideo de aceto nō potest
fieri confectō. sed de vino acido potest. li-
cet nō sit tutum de vino acido cōficere. p̄-
pter reuerentiā sacramēti. Et ita sentiunt
doctores theologi. priori vero consenti-
unt quidam decretiste.

Que sit forma ver- boz̄ precisa in sacramēto eucharistie.

HPrima autem verboz̄ que pri-
nent ad consecratōnem hec est.
Hoc est corpus meum. ⁊ nihil
amplius. vt volūt fere omnes.
Quenim additur. Accipite ⁊ comedite ad
vsum p̄inet sacramēti ⁊ nō ad cōfectōem
⁊ ideo non dicit̄ esse de forma. Hec etiam
est forma verboz̄ in consecratōne sangui-
nis. Hic est calix sanguinis mei. noui et
eterni testam̄ti. mysteriū fidei. qui pro vo-
bis et pro multis effundet̄ in remissionē
peccatorū. Unde quibus nō legant̄ omnia
verba hec seriatim in euāgelio. credēdum
tamē est q̄ illa habeat ecclia ex speciali tra-
ditione domini. Qd̄ patet ex verbis apo-
stoli prime ad corin. xi. cap. Ego enī acce-
pi a dño quod ⁊ tradidi vobis qz̄ dñs ⁊c.
Et quia forma verboz̄ illorum/vehemē-
ter impressa fuit cordibus discipulorū ⁊
in quotidiano vsu/ideo non est adeo dili-

genter ab apostolis scriptum/sicut fuit a
christo factum ⁊ dictum. vt videt̄ velle da-
masenus. **S**ed tunc queres an solis
his verbis possit nunc confici. non addi-
tis oratiōibus precedētib⁹? Item an im-
mutata in aliquo ista forma possit v̄bis
illis confici corpus christi. vt potest ad-
deret̄ aliquid vel minueret̄. vel mutaret̄.
vel corruptiue pronūciaretur? **Ad pri-**
mū dicitur s̄m multos ⁊ magnos/q̄ pos-
sit confici solis illis verbis dñi prolatis
a sacerdote. tamen ⁊ cū apparatu cōueni-
ente. s̄m constitutōem apostolorū ⁊ eccle-
sie. Lum his solis verbis in primaria in-
stitutōne. facta benedictōne hoc sacramē-
tum cōplete consecratū sit. Quod confir-
mare videt̄ sententia alberti in suo lib̄ de
sacramentis qui ait. Quomodo potest q̄
panis est/corpus christi esse. Confectiōe
quidē verbis ⁊ sermonibus dñi Jesu. Nā
per omnia alia que dicuntur/laus deo defer-
tur. Verū tamen grauissime peccaret qui
aliter faceret. etiā in quacūq̄ necessitate.
hoc est qui verba precedētia sciēter omit-
teret. Eo q̄ hoc sacramētū nō est simpli-
cis necessitatis. vnde sic nō possz̄ eum ne-
cessitas excusare. Alij estimant q̄ sine pre-
cedētib⁹ que dicuntur in secreto misse/non
fieret confectō. Et hoc propter statutum
ecclesie. Primū tamen videt̄ aliquib⁹ ve-
rius. **I**n secūdo casu supra posito p̄-
cipali distinguūt. qz̄ in tali trāsmutatōne
vel corruptōne verboz̄/ aut intendit̄ he-
resis aut non. Si sic creditur q̄ illis ver-
bis nō cōficiatur vt sup̄ius est dictū in cō-
simili de baptismo. Si autē nō intēditur
heresis. adhuc distinguitur. qz̄ aut tali fa-
cta mutatōe seu corruptōe vel additōne/
stat adhuc sufficiēter sensus verboz̄. aut
nō. Si nō stat. creditur q̄ nō cōficiatur.
vt si dicatur. Nō est hoc corp⁹ meū. vel h
est corp⁹ meū scz̄ thome vel hmōi. Si autē
sensus v̄boz̄ stat. creditur q̄ platis v̄bis
quicūq̄ etiā trāspositōe vel corruptōe/ etiā
in quocūq̄ vulgari fiat/ cōficiatur sacm̄
qm̄ (vt dicit̄ huguelin⁹) nō multū curan-
dū est de mō s̄monis/ dūmō res itēgra sit
Aliq̄ videt̄ur oppositū sentire. q̄s tm̄ vi-
det̄ mouere statutū ecclie. q̄ nec addendo
vel minuēdo nec trāspōnēdo pmittūt ir-
ritare. (sacramenti eucharistie:

Quis sit effectus

Compendiū theologie

Effectus autē hui⁹ sacri ponit̄ duplex fm magistrū in sententijs. Scdm ipm enī duo efficit scilicet charitatis augmentū. et infirmitatis hoc est venialis peccati diminutionē. Possunt et alij assignari hui⁹ sacramti effectus iuxta eius supra tactas et declaratas vtilitates. Hos autē effect⁹ seu vtilitates/ibi recitat. qz isti sunt notabiliores. ¶ Sed ex quo ponit̄ q̄ valet ad diminutionē venialiu. Queres an ei⁹ sumptio/in aliquo casu debeat omnia venialia. Itē an in aliquo casu valeat ad deletiōez peccati mortalis. Itē an si debeat veniale debeat ei debitas penas. ¶ Ad primū dicit̄ fm illos qui dicūt. Sine veniali non possit hic quis viuere. q̄ nūq̄ delet omne veniale quin aliqd̄ relinquat. Semp enī relinquit̄ in aīma minor amor dei q̄ esse debeat. Eo q̄ in via fm Augusti. nō implet̄ ex toto hoc preceptū. Diliges dñm deum tuū ex toto corde tuo rē. Et minor amor dei/est peccatū veniale fm Augusti.

¶ Ad scdm scilicet an debeat mortale peccatū. dicit̄ q̄ nō. qz istud sacramtū non ordinat̄ cōtra mortale peccatū. Cum enī triplex sit culpa. scz originalis cōtra quā specialr̄ baptismus ordinat̄. et actualis. q̄ duplex est. scz mortalis cōtra quā specialr̄ liter ordinat̄ penitentia. et venialis cōtra quā ordinat̄ eucharistia. Patet q̄ de se tātum veniale delet. ¶ Ad tertiu dicit̄ q̄ delet veniale. et penā ei debitā. hoc tñ intellige fm magis et min⁹. fm scz q̄ magis aut minus afficit̄ conficiēs vel recipiēs hoc sacramtū ad mortē ad passionem christi. que in ipsius eucharistie sacramento representatur.

Aliqua de vero corpore christi.

Hic breuiter tangunt̄ aliqua de ipso corpore christi. Primo scilicet qualit̄ post fractiōem factam in speciebus panis/ totus christus sit sub qualibet particula. qui prius totus fuit sub tota hostia. Item an corp⁹ christi vtr̄em intret. etsi sic q̄ diu ibi existat.

¶ Ad intelligendū autē qualit̄ tot⁹ christus est sub qualibet parte hostie qui prius fuit totus sub tota hostia. datur aliquale exemplū de speculo. In speculo enī integro/ apparet vnica imago scz inspicietis.

si tamē sit solus vnus inspicies. fracto autem speculo. in qualibet parte fractiōis/ eadem apparebit imago. si tamē inspicies eadem particulas inspiciat. Ita xps q̄ est imago dei patris/ sub hostia integra tot⁹ est. et post fractiōem hostie/imago eadem/ idem qz xps/ sub qualibet fractiōnū particula remanet. ¶ Ad scdm scilicet vtr̄ in ventrem vadat. Dicit̄ fm quosdā q̄ dum est in ore adhuc presens est sub illis speciebus sed statim cū glutitur corpus christi transit in mentē. et species ille panis et vini in ventrē. Alij quibus magis credendū est dicunt q̄ intrat in ventrē. et ibi tam diu remanet q̄ diu species ille sunt incorrupte. et cum species desinūt ibi esse panis et vini/ desinit etiā ibi esse caro et sanguis christi. Quod etiā cōtingeret in pitide si per diutinā conseruatōem corrūperetur et perirent ille species. Nec obstat verbū Augustini q̄ videtur mouere eos q̄ sunt in priore opinione. scilicet q̄ q̄ diu est in ore/ tam diu est in mēte. nec datur in secessum. sed rapitur in excessum. Per hoc enī non negat Augustinus quin vadat in ventrem. sed negat q̄ traiciat̄ in alimentū corporis et q̄ digeratur in stomacho. et q̄ pars trahatur ad epar. et formetur in sanguinem quo restaurēt̄ deperdita corporis. et per impuriōz in secessum vadat. sicut est videre in cibo corporali. Hoc enim nefas esset dicere. immo etiā cum assensione cogitare.

De qualitate seu conditione recipientium.

Unde de conditione recipientium restat aliquid tangendum. Et primo querit̄. An possit sumi ab illo q̄ est in peccato mortali. Et an debeat hoc sacramtū in aliquo casu existenti in peccato mortali dari. Item an existenti in peccato mortali/ possit loco eucharistie dari hostia nō consecrata. Item an possit sumi ab eo qui nocturna illusionē pollutus est. Et an a menstruata. Item an ab eo qui nocte precedēte cognouit uxorem suam. Item an licet cognoscere uxorem suā/ die receptiōis. Item querit̄ quare nō datur eucharistia populo sub vtraqz specie. ¶ Rñdē in pmo casu et dicit̄ q̄ aut aliq̄s scit se eē i peccato mortali an nō. Si scit. peccat mortali sumendo